

BOEK Ineke Mok en Dineke Stam publiceren boek 'Haarlem en de slavernij'

Stad verweven met slavernij

Van Pieter Teyler, grondlegger van Teylers Museum, was al bekend dat hij verdiende aan de slavenhandel en slavernij. Hij blijkt ook belangen te hebben gehad in Surinaamse plantages. Een diepgravende studie brengt nieuwe feiten aan het licht over de verwevenheid van Haarlemers met het slavernijverleden.

Jaap Timmers

Haarlem ■ Het boek 'Haarlemmers en de slavernij' verschijnt 16 mei. Onderzoekers Dineke Stam en Ineke Mok leggen veel nieuwe informatie bloot uit openbare bronnen zoals testamenten en kerkregisters die grotendeels bewaard worden in het Noord-Hollands Archief. Ook spraken de schrijvers met nazaten van tot slaaf gemaakten.

Adriaan Pauw, de man die als grondlegger van Heemstede wordt beschouwd, en verschillende familieleden worden vermeld in het boek. Zijn vader Reinier Pauw was begin 1600 een van de eerste bewindvoerders van de Vereenigde Oostindische Compagnie. Later werd ook Adriaan bewindvoerder en moet hij op zijn minst geweten hebben wat zich onder zijn verantwoordelijkheid afspeelde. 'In die eerste periode verscheepte de VOC minimaal enkele tienduizenden slaafgemaakten naar handelsposten en vestigingen in de Indische Archipel', lezen ze.

Broer Michiel Pauw was in 1621 een van de oprichters en bewindvoerders van de West-Indische Compagnie (WIC). Over hem schrijven de auteurs: 'Heemstede heeft een Adriaan Pauwlaan, in New Jersey herinnert Pavonia Avenue aan Michiel Pauw, zijn broer. Michiel Pauw (1590-1636) was in 1621 een van de oprichters en bewindhebbers van de WIC. Geheel in lijn met het streven van de WIC de kolonie met grondbezit uit te breiden, 'kreeg' Pauw onder voorwaarden een stuk land langs de westoever van de Hudson dat hij

Pavonia noemde, het Latijnse woord voor pauw. De WIC gaf Pauw voor dit stuk land dertig vrouwen en twintig mannen, afkomstig van een gekaapt Portugees slavenschip met 280 Afrikaanse gevangenen aan boord. Omdat het Pauw niet lukte met het aantal van minstens vijftig Europese kolonisten het gebied te bevolken, moest hij het afstaan aan de WIC. De Lenape, de bewoners van dit gebied, kwamen in verzet toen gouverneur Kieft hen belasting liet betalen voor hun 'bescherming', waarna Kieft compagniesoldaten naar Pavonia stuurde die een bloedbad ontketenden. Hierop sloten elf inheemse groepen een pact om sterker te staan tegen de kolonisten.'

In Heemstede gingen de afgelopen jaren stemmen op historisch onderzoek te doen naar de 'Heer van Heemstede'.

Pieter Teyler van der Hulst, oprichter en naamgever van Teylers Museum.

Adriaan Pauw, 'Heer van Heemstede'.

Pieter Dirksz. Hasselaer.

„ Een schip van deze compagnie nam in 1595 in de buurt van Madagaskar twee jongens gevangen

De verhalen zijn verbonden met zo'n honderd plekken in het centrum van Haarlem. Ook zijn achttien huidige of vroegere buitenplaatsen in Heemstede en Aerdenhout opgenomen. In de komende dagen informeren de schrijvers de huidige bewoners en gebruikers van deze panden. Zij willen hen op de hoogte stellen van de vermelding in het boek.

Ineke Mok, een van de auteurs, zegt nadrukkelijk dat het niet de bedoeling is iemand persoonlijk verantwoordelijk te stellen voor de slavernijgeschiedenis. Wel is het volgens de auteurs zaak afscheid te nemen van een 'hardnekkig eurocentrisch perspectief dat gepaard ging met minachting voor Afrikanen, Aziaten en oorspronkelijke bewoners van Amerika en overwaardering van Europeanen.'

Louise Spiering

Vrouwen hebben eveneens geprofiteerd van de slavernij. Sommigen waren er direct verantwoordelijk voor, onder wie de Haarlemse Louise Spiering. Zij had Surinaamse bezittingen. 'Vanuit Haarlem regelde ze als deeleigenaar van

plantage Ma Retraite en Mislukt Bedrog in 1837 dat de slaafgemaakten behorend bij die plantages, werden geboekt als privébezit, zoals dat ook bij andere eigenaren wel gebeurde. Het ging in totaal om minstens 93 mensen van de

koffie- en cacaoplantage Ma Retraite en een onbekend aantal van Mislukt Bedrog; in 1837 was deze plantage verlaten.'

Dominee en schrijver Nicolaas Beets uit Heemstede wordt genoemd als een van de weinige Nederlanders die openlijk pleitten voor afschaffing van slavernij.

Wat te denken van Pieter Hasselaer, neef van Kenau Hasselaer, met wie hij Haarlem tegen de Spanjaarden verdedigde? Pieter investeerde in een voorloper van de VOC. 'Een schip van deze compagnie nam in 1595 in de buurt van Madagaskar twee jongens gevangen: Lourens en Madagaskar. Zij behoorden tot de eerste Afrikanen die door Nederlanders in slavernij werden gebracht.'

Onversneden racisme

Christiaan van Lennep (1828-1908) laat sporen na in 'Jeugdherinneringen', waarin hij onversneden racistische dingen zegt over een man die was meegenomen uit Madagaskar naar huize Woestduin (tussen Vogelenzang en Heemstede). De auteurs speurden een nazaat op. 'Hij was van Madagaskar en be-

weerde dat hij de zoon van een der koningen van dat eiland was. Zoo als alle negers had hij ook een bokkenlucht, hetwelk vooral op heete dagen hinderlijk was, maar in weerwil daarvan had hij een mooie blanke hollandsche vrouw getrouwd en daarbij twee monsters, een meisje en een jongen verwekt.'

Niet verbazend

Regelmatig krijgen de auteurs nieuwe informatie binnen. 'De geschiedenis is helemaal niet zo ver weg en heeft nog altijd betekenis', aldus Ineke Mok. 'Het werk is lang niet klaar. Het hoeft ons niet te verbazen dat rijke mensen zoals Teyler, Pauw of Kenau op enige wijze betrokken waren. We laten de verwevenheid zien van de slavernij met de toenmalige samenleving.'

De schuldvraag blijft achterwege. 'Wijzen heeft helemaal geen zin. We moeten er oog voor hebben dat de slavernij onderdeel van de geschiedenis is.'

Het boek 'Haarlemmers en de slavernij' van Dineke Stam en Ineke Mol verschijnt 16 mei bij In de Knipscheer.